

FRÅN EL TILL VÄSTERNORRLANDS VÄL

Svensk Energis vd Bo Källstrand lämnar sin post och blir landshövding i Västernorrland. Kundrelationerna och den ökade fokuseringen på miljön och klimatet har varit de viktigaste frågorna under hans fem år som vd. Nu stundar en ny och mångsidig tillvaro med länets bästa på agendan.

SVENSK ENERGIS VD Bo Källstrand har jobbat med teknik i hela sitt liv. Efter civilingenjörsexamen på KTH arbetade han från 1972–89 i olika befattningar inom ASEA/ABB, bland annat som divisionschef vid ASEA i Brasilien och vd för ABB Switchgear AB i Ludvika.

Under åren 1990–99 var han vd och koncernchef i Graninge AB. En av ägarna där var den franska elkongcernen EDF (Électricité de France). Nästa kliv blev just till EDF där han åren 2000–03 var vice vd och vd i EDF International, ett holdingbolag för utlandsverksamheten.

Sedan år 2003 har han varit vd i Svensk Energi, en tjänst han nu lämnar för att bli landshövding i Västernorrlands län. Ett kliv utanför tekniken för första gången i karriären.

De viktigaste frågorna under dina fem år som vd på Svensk Energi?

– Hela kundorienteringen, att bygga förtroende hos kunderna. Redan när jag kom pågick arbete på nätsidan för högre leveranssäkerhet. Sedan har det gjorts väldigt mycket, som handlar om att rätta till att kunderna ”kom i kläm” mellan elföretagen efter elmarknadsreformen. Kundoffensiven har engagerat hundratals medarbetare i alla företag och det har betytt väldigt mycket. När EMIX (växeln som ska hantera elföretagens informationsflöde) är genomfört och kunderna kan faktureras rätt tack vare månadsvis avläsning av elmätarna 1 juli nästa år, är alla bitar på plats.

Har branschens image rent av ändrats?

– Ja, det tycker jag att vi kan se i pressen, som tidigare varit väldigt

kritisk. Vi har blivit bättre på kundservice och att hantera kunderna. När det gäller stormar och leveranssäkerhet har branschen vunnit ökande respekt för den synnerligen ambitiösa satsning vi genomför till en kostnad av 30 miljarder kronor.

Fler viktiga frågor?

– Miljö- och klimatpolitiken. Klimatet var ingen stor fråga för fem år sedan och el sågs ofta som en ”bov i dramat”. Den bilden har nyanserats och el ses nu i första hand som en möjliggörare, en bärare av klimateffektiv energi. Den allra mest spännande utvecklingen gäller elbilarna, som alltmer framstår som lösningen för bilens framtid. Så förutom att synen på branschen har förbättrats så har även bilden av elens roll förändrats.

– Energipriserna är också en viktig fråga. I takt med ökad efterfrågan och ökat klimatfokus blir energin dyrare. Kopplingen till basindustrins konkurrenskraft gör frågan än mer komplicerad. För att klara konkurrenskraften måste vi jobba med såväl effektivisering av energianvändningen som ökad tillförsel av klimatvänlig och konkurrenskraftig energi. Här finns stora möjligheter för branschens företag som det gäller att utnyttja.

Vilka blir branschens viktigaste frågor de närmaste fem åren?

– Energibristen och klimatfrågorna fortsätter att dominera. Arbetet blir också mer relaterat till Europa. Svensk Energis ökade satsning genom att vi från och med nu har vice vd på plats i Bryssel blir mycket viktig för att bevaka den svenska elbranschens intressen. Vi måste bli ännu mer

Bo Källstrand blir landshövding i Västernorrlands län och lämnar därmed teknikområdet för första gången i karriären.

aktiva och göra vår röst hörd. I Sverige är branschen förhållandevis mer diversifierad än i andra länder, med över 160 elnätsföretag och knappt 120 elhandelsföretag. Vi har också kommit längre i marknadsutveckling än de flesta andra. Vi måste se till att de lösningar man väljer för Europa fungerar även för oss.

Apropå branschstrukturen, kan den ändras?

– Helt klart sker det successiva förändringar. En tendens är att konkurrensen ökar. Utvidgningen till en nordisk marknad innebär att fler aktörer kommer in. På senare tid har bl a Statkraft etablerat sig som stor aktör i Sverige. Vi ser också nya elproducenter med förnybar energi på arenan. Satsningarna på ny kraftvärme har inneburit ett 20-tal nya aktörer på elproduktionssidan. Inom vindkraften kommer också många nya aktörer. En viktig fråga i sammanhanget är naturligtvis den framtida utvecklingen av kärnkraften i Sverige. Flera aktörer, både dagens producenter och industriintressen har visat intresse. I dag

finns en stor förståelse för behovet att bygga ny konkurrenskraftig produktion. På så vis kommer satsningar från såväl gamla som nya aktörer på produktionssidan.

Men konkurrensen som märks hos hushållskunderna då?

– Vi kan jämföra elen med liknande varor som olja och bensin. Där är den viktigaste faktorn världsmarknadspriset som sätts i Rotterdam. Prisskillnaderna för kunderna blir inte stora. Konkurrensen handlar om service till kunderna. Inom elbranschen finns skillnader mellan företagen, som sporrar varandra att bli bättre. Här blir energieffektiviseringen en viktig konkurrensfaktor.

– Det finns också nya intressanta modeller, som vindkraftkooperativen där kunderna går in med riskkapital och kan köpa elen billigare. Det påminner för övrigt om bostadsmarknaden där vissa väljer att hyra boende medan andra köper.

Vindkraften ja, vad säger du om den?

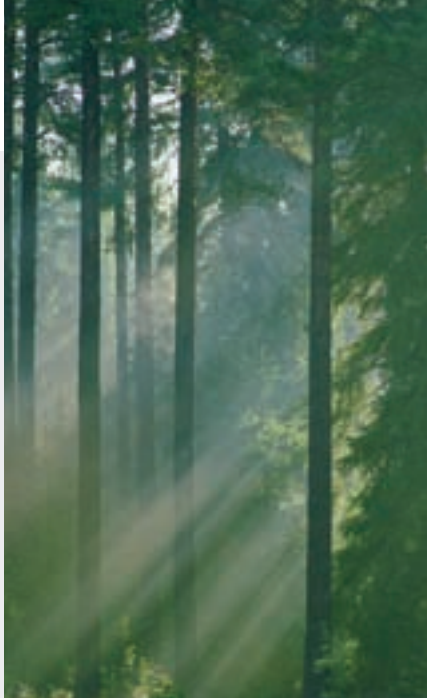
– Politikerna har genom styrmedel sett till att den blivit lönsam att bygga. Då är det självklart att branschen investerar och att nya aktörer kommer in. Vindkraften har dessutom bra miljöegenskaper. Jag vill dock peka på styrmedlens viktiga roll. Målet för elcertifikatssystemet är att ge 17 TWh förnybar el till år 2016. Vill vi ha mer än så måste certifikatssystemet ändras. Realistiskt krävs faktiskt mer om vi ska nå det krav EU lägger på oss om 49 procent förnybar energi. Det handlar enligt vår bedömning om 25–27 nya TWh förnybar el, varav vindkraften behöver svara för 20 TWh.

Klarar vi det?

– Förutom ett förändrat certifikatssystem krävs ändrade villkor för tillståndsgivningen, och det arbetar regeringen med nu. Dessutom måste vi bygga ut elnäten så att de klarar att överföra den tillkommande kapaciteten.

Det talas om vindkraft i Norrland. Har den någon plats i ditt nya jobb?

– Det finns en stor potential i Väster-

Skogen – en stor tillgång i Västernorrlands län, även för energiändamål. Foto Holmen.

norrland, liksom i Norrland i övrigt. Vindkraften kan ge arbeten under såväl byggnation som när de är i drift och ska underhållas. Länets markägare blir också vinnare. Jag har hittills sett vindkraften från produktionssidan, nu får jag se den även från den ”andra sidan”. Länsstyrelsen svarar ju också för miljöprövningen. Det kommer att bli spännande avvägningar.

Vad blir fokus i nya jobbet?

– Länsstyrelsens roll är att övervaka att regeringens ambitioner för länet genomförs. Jag blir också talesman från länet gentemot regeringen, om allt som har betydelse för länet. Länsstyrelsen bedriver en diversifierad verksamhet där jag både ser möjligheter och skyldigheter. Som landshövding hoppas jag kunna verka som en katalysator för länets utveckling. Min bakgrund från näringslivet och energin kan bli en tillgång där. Utveckling sker inte av en slump, och olika centrala beslut kan bara ha en begränsad inverkan. Det viktiga är engagerade personer som vill satsa på idéer de tror på. Det gäller att hitta dem och se till att de får möjligheten.

Tillbaka till energin, vad sägs om att tillverka vindkraftverk i din region?

– Att bli ledande på något i dagens internationaliserade miljö ställer stora krav. En väg är att bygga vidare på kompetens som redan finns. Väster-norrlands län har den högsta elför-

brukningen per invånare i Sverige och det finns mycket bra kompetens inom effektiv energianvändning och elproduktion som kan utvecklas ytterligare.

– I Sverige kommer elsektorn att investera 300 miljarder kronor på tio år. Branschen är en av de största investerarna i landet. Även utanför Sverige finns ett enormt behov att investera i omställning av energisystemet. Efterfrågan på kunskaper och utveckling är alltså oerhört stor.

Någonting annat i länet som du kan peka på?

– Skogsråvaran är en stor tillgång i länet och redan nu pågår mycket spännande arbete på att utnyttja den effektivare, även för energiändamål. Här står vi bara i början av utvecklingen. Det blir en intressant balansgång även här för länsstyrelsen som både ska stimulera tillväxten i länet och svara för miljöprövningen av nya satsningar. Men det blir en omöjlighet att inte röra naturen, om vi verkligen menar allvar med att vi ska ställa om energisystemet.

OK, vi sätter punkt där. Till sist, det talas om att du talar sju språk?

– Jaså, ja, arbetet inom ABB innebar fem år i Brasilien (portugisiska) och tre år i Spanien. Med franska, tyska, engelska och om vi lägger till svenska och ryska så blir det sju språk. Ryskan är nog lite rostig, den fick jag genom försvarets tolkskola en gång i tiden.

Något annat, kanske kuriöst minne, du avslutningsvis vill dela med dig?

– Under min tid som vd på Graninge hände det ganska ofta att jag fick fax från folk som t ex behövde nya sulor till sina kängor. Graninge sysslade förvisso både med skog och energi men Graningekängan är ett helt annat – också mycket starkt – varumärke.

Tack Bo och lycka till med nya jobbet!

KALLE LINDHOLM
kalle.lindholm@svenskenergi.se

”Klimatmålen nås utan utsläppshandel”

Det behövs inga särskilda styrmedel, specifikt riktade mot utsläppen av koldioxid för att uppnå EU:s mål om minskningar av utsläppen. De minskar av sig själva om övriga mål i EU:s klimatpaket uppnås, enligt en ny studie inom forskningsprogrammet Nordic Energy Perspectives. Utsläppsminskningen blir till och med större än de 20 procent som målet satts till.

Tekniker Bo Rydén från energikonultföretaget Profu menar att EU:s mål på klimat- och energiområdet kan ändras och samverka bättre.

EU HAR ENATS om ambitiösa mål om att minska utsläppen av koldioxid med 20 procent till år 2020. Samtidigt ska energieffektiviteten och andelen förnybara energislager öka med 20 procent vardera. Så ser de s k 20-20-20-målen ut. Men såväl energieffektiviserings- som förnybarhetsmålen leder själva till att utsläppen av koldioxid minskar.

Det menar tekniker Bo Rydén från Profu (Projektinriktad Forskning och Utveckling), som är projektledare för ett tvärvetenskapligt forskningsprojekt – Nordic Energy Perspectives – vars syfte är att stärka tillväxten och utvecklingen i Norden. Detta blir genom att analysera hur energipolitiska mål och styrmedel påverkar energimarknaderna och energisystemen.

– Man kan konstatera att effektiviserings- och förnybarhetsmålen i sig är mycket kraftfulla instrument även för en minskning av koldioxidutsläppen. Enligt våra modellberäkningar minskar utsläppen av koldioxid med hela 40 procent i Norden om förnybarhetsmålet och effektiviseringsmålet uppfylls, transportsektorn undantagen, säger han.

Och samma effekter skulle inträffa på EU-nivå, vilket i praktiken leder till att priset för utsläppsrätter går mot noll och att

utsläppshandeln därmed bli överflödigt. Att så skulle bli fallet är dock svårt att tro med tanke på hur mycket kraft och prestige som EU har investerat i systemet med utsläppshandeln. Det vore i så fall ett stort politiskt misslyckande, enligt Bo Rydén.

Fel i balansen

– Det är ju naturligtvis inte fel i sig att koldioxidutsläppen minskar ytterligare. Men som det ser ut nu är balansen mellan de här målen fel, eftersom den bland annat leder till att utsläppsminskningarna blir onödigt dyra att uppnå. Och så var det ju inte tänkt, säger Bo Rydén.

Studien visar att de åtgärder som vidtas inom ramen för 20-20-20-målen inte blir så effektiva som de skulle kunna vara med en annan utformning. Exempelvis kommer såväl inhemska

som CO₂-fria kraftslag att användas mindre. Dit räknas både kärnkraft och biobränslen men också kolkraft med avskiljning och lagring av koldioxid.

Går att rätta till

Det verkar med andra ord som om 20-procentsmålen både understödjer och motverkar varandra. Men det är inte så svårt att ”rätta till” den obalansen, menar Bo Rydén:

– Om man exempelvis koncentrerar energieffektiviseringen till fossila bränslen minskar kostnaderna för att reducera energianvändningen betydligt. Man kan också tänka sig en annan fördelning mellan de olika målen, det vill säga att inte alla ska uppnå just 20 procent.

LARS MAGNELL

lars.magnell@krem.se

Två vägar: Handel med utsläppsrätter och 20-20-20-målen

Sedan år 2005 finns ett system inom EU, där vissa industrisektorer* samt el- och värmeproducenter – inom den ”handlande sektorn” – handlar med rätter att släppa ut koldioxid.

EU:s 20-20-20-mål från januari 2008 tar upp hur varje land enskilt ska bygga ut förnybara energikällor, reducera klimatutsläppen och effektivisera energianvändningen inom den ”icke-handlande sektorn”. Här ingår transporter, jordbruk, bostäder och lokaler, avfall samt viss annan industri- och energiverksamhet.

* Raffinaderier, järn och stål, kokswerk, pappers- och massa samt viss mineralindustri

En prisad sommar

ELPRISERNA HAR VARIT OVANLIGT HÖGA I SOMMAR.

Det har uppmärksammats i media, men reaktionerna har kanske inte varit så stora. De inlägg som varit riktiga ofta in sig på elföretagen som gör stora vinster och sägs medvetet skinka sina kunder.

Elbranschens förklaringar kallas ibland för bortförklaringar. Jag blev själv beskyldd för att inte tala sanning när jag svarade på en insändare i Svenska Dagbladet i början av sommaren. Det är inte helt lätt att på ett kort utrymme förklara varför priserna blivit som de blivit.

En orsak till svårigheterna är att mekanismerna som påverkar elpriset är komplexa och därför inte låter sig förklaras så enkelt. Dessa svårigheter kan hänga ihop med att el är en speciell vara (måste produceras i samma ögonblick som den förbrukas), men också en vara som är föremål för politiska åtgärder i form av skatter och allehanda styrmedel.

Många som kritiserar elpriserna och elbranschen bygger sitt resonemang på en liten del av helheten. Det är naturligt med tanke på att det är så komplext. Inom elbranschen borde vi ta det som en väckarklocka, eftersom vi helt klart inte lyckats förklara hur allt hänger ihop.

En speciell svårighet gäller det här med importen och exporten av el. En insändare ställde t ex frågan hur Sverige kan ha ett underskott på el när vi samtidigt exporterar el till Danmark?

På elmarknaden bestäms riktningen på kraftflöden av prisskillnader mellan olika områden (länder och delar av länder). Dessa prisskillnader bestäms i sin tur av aktörernas köp- respektive säljbud till marknaden via Nord Pool. Områden med höga elpriser indikerar brist på el, och blir alltså importområden.

I nästan 100 år har Sverige på så vis haft ett elutbyte med omvärlden. Genom detta har Norden kunnat dra nytta av de olika produktionsresurserna i de olika länderna. Sverige och Norge har rik tillgång till vattenkraft, medan Danmarks och Finlands kraftsystem i stort baseras på värmekraft.

Under perioder med riklig tillgång på vatten har Danmark och Finland kunnat nyttja billig vattenkraft från Sverige och Norge. Sverige och Norge har samtidigt under s k torrår genom import kunnat undvika att hålla egen dyrare värmekraft.

Prismässigt har denna export resulterat i att priserna i Sverige (och Norge) blivit något högre under vår och sommar, jämfört med ett läge om vi inte skulle ha handlat med el. Å andra sidan har detta också inneburit lägre priser hos oss under höst och vinter tack vare import från t ex Danmark. Handeln har på så vis haft en prisutjämnande funktion.

SISTA ORDET!

I nästan hundra år har Sverige handlat med el med grannländerna. I Östersjön utnyttjas sjökalblar för ändamålet. Foto: ABB

I det aktuella fallet i somras har Sverige mycket riktigt exporterat el till Danmark. Samtidigt har vi importerat ännu mer kraft från Norge. Tittar vi på elhandeln över den senaste 12-månadersperioden så har Sverige exporterat 0,7 TWh mer än vi importerat, nästan ett nollsummespel alltså.

Tills sist kritiken mot elföretagen. Att de tjänar pengar är ett faktum, i likhet med all verksamhet i näringslivet. Ägare av vatten- och kärnkraft får – som en följd av främst klimatpolitiken – stora vinster. Som på andra marknader tillfaller dessa pengar ägarna att fritt förfoga över. För närvarande investeras cirka 25 miljarder kronor per år i ny elproduktion. Inom fem år har t ex ett 50-tal nya biobränsleeldade anläggningar kommit till. Vindkraften växer samtidigt stadigt och kärnkraftverken graderas upp för högre elproduktion.

Vinsterna hamnar alltså till stor del i ny elproduktion. Så ska en marknad fungera när efterfrågan på el är större än tillgången.

KALLE LINDHOLM, REDAKTÖR